

O metodycznych aspektach dobrej lekcji

Wioletta Wodnicka

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze

Jak organizować pracę na lekcji?

Jak uczyć współpracy?

Jak uczyć samodzielnego myślenia?

**Jak zwiększać poczucie wartości
i zachęcać bez nagród?**

Jak podnosić poprzeczkę?

**Jak często stosować powtarzanie
i ocenianie?**

Wymagania państwa wobec szkół/placówek

- ▶ **Wymaganie 1.:** Procesy wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci są zorganizowane w sposób **sprzyjający uczeniu się**.
- ▶ **Wymaganie 2.:** Dzieci nabywają wiadomości i umiejętności określone w **podstawie programowej**
- ▶ **Wymaganie 3.:** Uczniowie **są aktywni**.
- ▶ **Wymaganie 4.:** **Kształtowane są postawy** i respektowane normy społeczne.
- ▶ **Wymaganie 5.:** Szkoła lub placówka **wspomaga rozwój uczniów**, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji
- ▶ **Wymaganie 6.:** Rodzice są partnerami szkoły lub placówki.
- ▶ **Wymaganie 7.:** Szkoła lub placówka współpracuje ze środowiskiem lokalnym na rzecz wzajemnego rozwoju.
- ▶ **Wymaganie 8.:** Szkoła/placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu/egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych.
- ▶ **Wymaganie 9.:** Zarządzanie szkołą/placówką służy jej rozwojowi.

PLANOWANIE METODYCZNE

Obejmuje:

- ▶ **temat lekcji** – zgodny z wymaganiami z podstawy programowej
- ▶ **zakres materiału** – właściwy dobór treści merytorycznych i zadań do tematu
- ▶ **założone cele ogólne**
- ▶ **cele operacyjne** – poprawnie sformułowane, uświadomione uczniom
- ▶ **syntaksę lekcji** – z rozbiciem na poszczególne ogniwa: wstępną, główną i końcową
- ▶ **organizację przestrzeni w klasie**
- ▶ **gospodarowanie czasem**
- ▶ **metody i techniki** – właściwy dobór, spójność z celami; rozwijające, intrygujące
- ▶ **formy organizacyjne** – dostosowane do zadań dydaktycznych, wieku i możliwości uczniów
- ▶ **środki dydaktyczne**

Przygotowanie nauczyciela do lekcji

Składa się z 3 zakresów:

1) Przygotowanie merytoryczne

- wybór konkretnych zagadnień
- wybór niezbędnych treści

2) Przygotowanie metodyczne określić rodzaj lekcji

- sformułowanie celów lekcji
- określenie typu lekcji
- wybór metod i technik nauczania oraz mnemotechnik
- wybór form organizacyjnych
- wybór nowoczesnych środków dydaktycznych
- określenie czynności nauczyciela i ucznia
- wybór form i metod kontroli
- ustalenie zakresu pracy domowej

3) Przygotowanie organizacyjne

- aranżacja miejsca pracy
- przygotowanie środków dydaktycznych i materiałów pomocniczych
- opracowanie konspektu lekcji

Kompetencje nauczyciela

- Specjalistyczne
- Dydaktyczne
- Psychologiczne
- Społeczne

Komponenty profesjonalnego warsztatu pracy

1. Cele lekcji (taksonomia, poziomy wymagań, nacobezu)
2. Zagadnienia, treści nauczania
3. Zadania doskonalące i kontrolne (typ lekcji)
4. Formy pracy
5. Metody i techniki aktywizujące uczniów
(rozgrzewki intelektualne, sugerowane mnemotechniki)
6. Ciekawe, intrygujące środki dydaktyczne
7. Różne techniki zadawania pytań.
8. Jakość informacji zwrotnej
9. Samoocena, ocena koleżeńska
10. Jakość komunikacji

Jak to się robi?

Nastawienie na uczenie się

- + organizacja lekcji sprzyja współpracy, wzajemnemu pomaganiu w nauce
- + traktowanie błędów jako naturalnego składnika procesu uczenia się
- + wsparcie kolegów i nauczyciela
- + wysoka samoocena, mimo „porażek”

1. Temat lekcji i zakres materiału

Lp	Temat lekcji	Liczba godzin	Wymagania programowe		Pojęcia, materiały pomocnicze	Metody, formy, sposób kontroli osiągnięć
			podstawowe	ponadpodstawowe uczeń:		
PROPEDEUTYKA NAUCZANIA. NAUKA O JĘZYKU						
1.	Nowa szkoła, nowi ludzie, nowe... wymagania.	2	- wypowiada się na temat własnych zainteresowań, oczekiwań - odczytuje zasady działania z tekstu piosenki - określa znaczenie zredagowanych zasad pracy na lekcjach (zwłaszcza pracy w grupie) - rozróżnia zasady oceniania na lekcjach języka polskiego oraz wymagania programowe dla klasy I - sporządza spis lektur - tworzy piktogram charakteryzujący swoją postawę życiową - korzysta z różnych części książki (wstępu, przedmowy, indeksu, itd.) - sporządza opis bibliograficzny podręcznika, konkretnego artykułu - wybiera metodę i swój styl uczenia się j. polskiego - tworzy notatkę nt. matury 2016	- wyraża empatię, zaciekawienie, aprobatę, wątpliwości - formułuje i redaguje wnioski dotyczące zasad obowiązujących w pracy na lekcji, zwłaszcza pracy w grupach - określa walory wspólnie zredagowanej umowy - wyciąga wnioski z zasłyszanych informacji na temat zasad oceniania - konfrontuje wymagania programowe z własnymi potrzebami intelektualnymi, psychospołecznymi - interpretuje wybrany cytat, odwołując się do własnych poglądów	pojęcia: wymagania programowe, kontrakt grupy, kompetencje kluczowe, opis bibliograficzny, piktogram, cytat materiały pomocnicze: - PSO, wymagania maturalne - piosenka W. Młynarskiego, <i>Nowa chirurgia plastyczna</i> - cytaty - prezentacja multimedialna nt. matury	metody: - akrostych - pogadanka, prezentacja multimedialna - metoda słów-kluczy - praca z tekstem formy pracy: - zbiorowa i grupowa sposoby kontroli osiągnięć: - samoocena (kosz i walizka) numer wymagania: I.2.1 I.2.4

2. Cele lekcji i wskaźniki sukcesu

Taksonomia ABC (wg B. Niemierki)

POZIOM	KATEGORIA
1. Wiadomości	A. Zapamiętanie wiadomości B. Zrozumienie wiadomości
2. Umiejętności	C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach nietypowych

3. TYPY LEKCJI

Typy lekcji wynikające z realizacji określonych funkcji

- ▶ wprowadzająca i zaznajamiająca uczniów z nowym materiałem
- ▶ służąca opracowaniu poznanego materiału (ćwiczeniowa)
- ▶ utrwalająco-uzupełniająca materiał (powtórzeniowa)
- ▶ sprawdzająca postępy uczniów (kontrolno-oceniająca)
- ▶ kombinowana

Typy lekcji wynikające z organizacji pracy na lekcji

- ▶ lekcja dyskusyjna
- ▶ lekcja-wycieczka
- ▶ lekcja z wykorzystaniem komputera
- ▶ lekcja w laboratorium
- ▶ lekcja pracy zespołowej
- ▶ lekcja samodzielnej pracy uczniów
- ▶ lekcja łączona

TYPY LEKCJI

Lekcja problemowa (John Dewey) – ma na celu rozwiązanie jakiegoś problemu.

Lekcja podająca (Jan Fryderyk Herbart) – ma na celu zaznajomienie uczniów z nowymi treściami i dbać o to, aby owe treści były zrozumiane i zapamiętane przez uczniów.

Lekcja eksponująca – ma za zadanie rozwijać wyobraźnię i przeżycia estetyczne.

Lekcja ćwiczeniowa (operacyjna) – ma na celu kształtowanie umiejętności i nawyków.

Lekcja sytuacyjna – polega na analizie przykładowych lub wyobrażonych sytuacji.

Lekcja programowana – istotnym składnikiem nauczania programowanego jest program rozumiany jako ciąg dawek informacji na dowolny temat, ściśle ze sobą powiązanych pod względem logicznym i merytorycznym.

Lekcja mieszana - może się składać ze wszystkich rodzajów lekcji.

Typy lekcji zazębiają się z rodzajami lekcji, np. lekcja dyskusyjna może być lekcją eksponującą lub problemową.

GŁÓWNE ZASADY DYDAKTYKI (wg J.J.Guilberta)

- Precyzyjne określenie celów kształcenia (zadań dydaktycznych)
- Strukturyzacja wiedzy
- Stopniowanie trudności
- Samodzielne rozwiązywanie problemów
- Zaplanowane i systematyczne działania nauczycieli i uczniów
- Aktywny udział uczących się
- Indywidualizacja uczenia się
- Kontrola postępów
- Informacja zwrotna

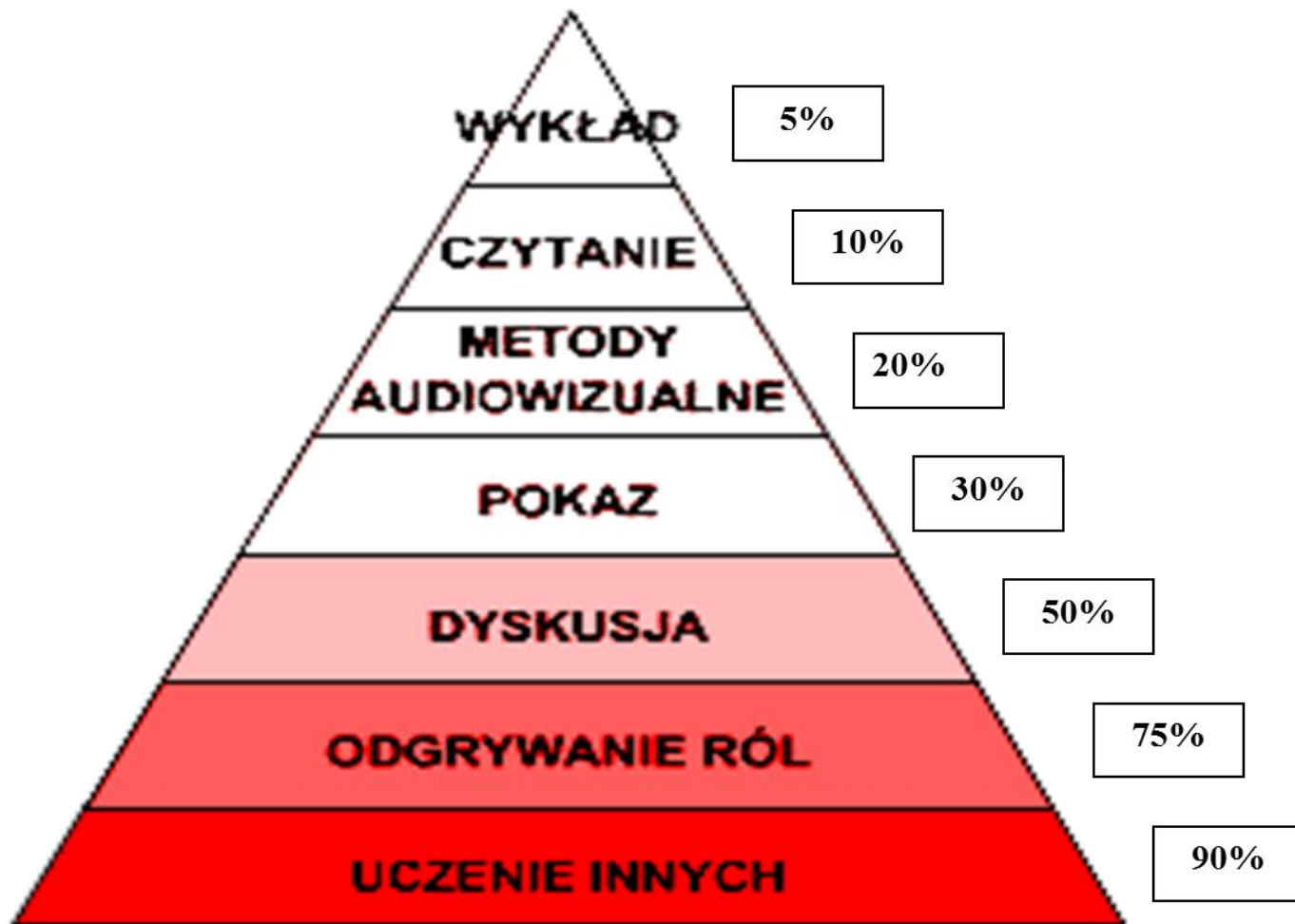
Struktura lekcji

FAZA WSTĘPNA	Cel: <ul style="list-style-type: none">- intelektualna/ emocjonalna rozgrzewka- postawienie problemu- podanie tematu i celu lekcji
FAZA REALIZA- CYJNA	Cel: <ul style="list-style-type: none">-przyswojenie przez ucznia konkretnej wiedzy i umiejętności-praktyczny trening rozumienia, stosowania i przetwarzania zdobytych wiadomości-utrwalenie poznanych zagadnień
FAZA KOŃCOWA	Cel: <ul style="list-style-type: none">-rekapitulacja nowych wiadomości i umiejętności-zachęta do świadomej obserwacji zjawisk-refleksja samooceniająca-ewaluacja

4. Najefektywniejsze formy pracy

- ▶ **Indywidualna** – pozwala na ćwiczenie warsztatu pracy ucznia zdolnego i ucznia z trudnościami w nauce, usprawnia twórcze podejście.
- ▶ **Zespołowa** – uczy współdziałania uczniów o podobnych zainteresowaniach, uzdolnieniach.
- ▶ **Praca w małych grupach zadaniowych** – sprzyja realizacji większego zadania.
- ▶ **Praca w parach** – sprzyja rzetelnej informacji zwrotnej.

5. Metody aktywizujące

PIRAMIDA UCZENIA SIĘ

Przykładowe metody aktywizujące

- Mapa pamięci
- Drzewko decyzyjne
- Stanowiska tematyczne
- Rybi szkielet
- JIGSAW
- Metoda 635
- Metoda projektów
- Eksperyment, doświadczenie
- Bingo dydaktyczne
- Technika „kółko-krzyżyk”
- DOMINO dydaktyczne

- Przekład intersemiotyczny
- Poker kryterialny
- Metoda eksponująca (np. film)
- Akrostych, krzyżówka
- Metaplan
- Sesja warsztatowa
- Metoda przewodniego tekstu
- Technika „prawda-falsz”
- Techniki dramowe

6. Środki dydaktyczne

Funkcje środków dydaktycznych

- ▶ **poznawcza**
- ▶ **kształcąca**
- ▶ **dydaktyczna**
- ▶ **praktyczna i badawcza**

Podział środków dydaktycznych

- ▶ **wzrokowe**
- ▶ **słuchowe**
- ▶ **wzrokowo-słuchowe**
- ▶ częściowo automatyzujące proces nauczania

7. Techniki i rodzaje zadawanych pytań

Powinno się zabiegać, aby jak najwięcej pytań odnosiło się do operacji myślowych, w taksonomii Blooma lokujących się na wyższych poziomach

- *Wiedza* (przypomnij)
- *Pogłębiona wiedza* (pokaż, że rozumiesz)
- ***Zastosowanie*** (wywnioskuj, zastosuj)
- ***Analiza*** (podziel i zbadaj)
- ***Synteza*** (połącz, skomponuj)
- ***Ewaluacja*** (ocień)

W praktyce szkolnej zdecydowanie przeważają pytania o wiedzę deklaratywną.

8. Informacja zwrotna

Rodzaje:

- nauczyciel-uczeń
- uczeń-nauczyciel
- uczeń-uczeń
- uczeń-samoocena
- nauczyciel-rodzic

Formy:

- graficzna
- opisowa
- tabela
- dwie gwiazdy – jedno życzenie
- adnotacja (komentarz pisemny)
- ustna

EWALUACJA LEKCJI

Kryteria poprawności merytorycznej i metodycznej zajęć dydaktycznych:

- ▶ dobór tematu i jasność celów
- ▶ zróżnicowanie metod i form pracy
- ▶ właściwy dobór środków dydaktycznych
- ▶ rodzaj informacji zwrotnych
- ▶ rodzaje zadań (powtórkowe, uzupełniające, problemowe, kontrolne)
- ▶ funkcja zadania domowego

Kryteria wspomaganie rozwoju ucznia z uwzględnieniem jego możliwości i potrzeb:

- ▶ indywidualizacja nauczania (różnicowanie wymagań, zadań)
- ▶ sposoby motywowania
- ▶ kształtowanie samodzielności uczniów
- ▶ aktywizacja intelektualna, emocjonalna i praktyczna uczniów

Kryteria sprawnej organizacji lekcji:

- ▶ optymalne wykorzystanie czasu lekcji
- ▶ dostosowanie tempa lekcji do indywidualnych możliwości uczniów
- ▶ uwzględnianie podstawowych faz lekcji i ich proporcji
- ▶ przestrzeń edukacyjna

Kryteria sprawnej komunikacji:

- ▶ interakcje nauczyciel-uczeń, uczeń-uczeń
- ▶ sposoby komunikacji

Nowy model nauczania

- ▶ Od nauczania do uczenia się
- ▶ Od nastawienia na pojedynczego ucznia do orientacji na grupę
- ▶ Od nauczyciela-eksperta do nauczyciela-facylitatora
- ▶ Od uczniów biernych, przyswajających wiedzę do uczniów aktywnych, rozwiązujących problemy, samodzielnie myślących, twórczych

Literatura

- Arends R. I. (1998) *Uczymy się nauczać*. Warszawa.
- Brophy J. (2002) *Motywowanie uczniów do nauki*. Warszawa.
- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B. (2000) *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*. Kielce.
- Eby J. W., Smutny J.F. (1998) *Jak kształcić uzdolnienia dzieci i młodzieży*. WSiP, Warszawa.
- Hamer H. (1994) *Klucz do efektywności nauczania*. Warszawa: Veda.
- Harmin M. (2004) *Duch klasy*. Warszawa.
- Kozak W. (1999) *Mapa mentalna czyli twórcza technika notowania*. Kielce.
- Kruszewski K. (2004) *Indywidualizacja kształcenia /w:/ Sztuka Nauczania. Czynności nauczyciela*. Warszawa.
- Krzyżewska J. (2000) *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*. Suwałki.
- Kubiczek B. (2005) *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?* Opole.
- Malec E. (2002) *Motywacja w pigułce*. Warszawa
- Ochendusko J. (1997) *Planowanie pracy dydaktycznej nauczyciela*. Bydgoszcz
- Pietrasieński Z. (1975) *Sztuka uczenia się*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Sawiński J. (1998) *Dlaczego kompetencje?* [w:] „Nowa Szkoła” nr 2.
- Taraszkiewicz M. (1996) *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*. Warszawa.
- Węglińska M. (1997) *Jak przygotować się do lekcji?* Kraków: Impuls.